

Förbandsbesöksrapport

Totalförsvarets skyddscentrum (SkyddC)

5 oktober 2023

Pliktrådet

Enligt förordning 2017:1249 utgör Pliktrådet det centrala medinflytandeorganet för totalförsvarspliktiga under grundutbildning. Pliktrådet, som består av fem värnpliktiga väljs på den årliga Värnpliktskongressen, företräder samtliga värnpliktiga och bedriver intresse- och rättighetsbevakning för deras räkning. Förbandsbesök är en viktig del i Pliktrådets löpande verksamhet.

Rapporten

I rapporten redovisas de intryck som gavs vid besöket. Den belyser såväl brister och utmaningar som det som fungerar väl och annat som bidrar till positiv utveckling på förbandet. Genom detta uppmuntrar vi även andra förband att ta efter goda exempel och gemensamt arbeta för att utveckla verksamheten i enlighet med utbildningens mål och främja goda utbildningsförhållanden.

Innehållet i rapporten har kommunicerats med berört förband, som har lämnat synpunkter på dess innehåll. Den utgör också en dialog med besökt förband, som får möjlighet att åtgärda fel och brister som följs upp under ett andra besök. Därefter kommer rapporten att delges berörd LMA via Pliktrådet, samt relevanta funktioner inom Försvarsmakten. Rapporten publiceras även på www.pliktradet.se samt delges media, riksdagen och Regeringskansliet. Rapporten reflekterar Pliktrådets syn på verksamheten.

Rapporten ligger till grund för den slutrapport som Pliktrådet författar under kvartal två.

Pliktrådets besökare:

Annie Hugosson

Yasmine Malla

Information om förbandet

Totalförsvarets skyddscentrum ligger ca 20 minuters gångavstånd från centrala Umeå. Under utbildningsåret 23/24 utbildas det 73 värnpliktiga på förbandet i tre plutoner. En pluton med 15 värnpliktiga CBRN-befäl som ryckte in i juni har en utbildningslängd på 12 månader. Övriga värnpliktiga på förbandet ryckte in i augusti och har 10 månaders utbildning. CBRN-befälen ska under våren åka på praktik på olika förband inom armén och marinen för att bli CBRN-befäl i deras staber. Där dem bland annat stödjer förbandet med utbildning och beslutsfattande inom CBRN-tjänsten för bataljonsstaben. Utöver CBRN-plutonen finns det två plutoner som inom kort kommer fördelas om till en spaningspluton och en saneringspluton med cirka 30 värnpliktiga i vardera. Innan 2030 förväntas förbandet ha ca 140 värnpliktiga per år, vilket är dubbla mängden mot vad de har i dagsläget. SkyddC genomför även kurser för andra delar av totalförsvaret. Inom Umeå Garnison finns även Västerbottensgruppen som utbildar hemvärnet.

SkyddC kan använda sina två övningsfält utan större begränsningar, trots närhet till stadskärnan, vilket ger goda möjligheter för dagövningar. Ungefär 60 % av de värnpliktiga är kvinnor.

Sammanfattning av rapporten

Plikträdet huvudsakliga erfarenheter från besöket har kommunicerats till SkyddC. Plikträdet ser förbandet som ett föregångsexempel gällande förståelsen av ett utvecklat och välfungerande medinflytandesystem. Plikträdet önskar att SkyddC :

- Fortsätter sitt arbete med att främja en god jargong mellan värnpliktiga och befäl.
- Fortsätter bejaka verksamhetssäkerhet under närkampsutbildningen,
- Säkerställer och ser till att skyddsassistenter på förbandet får utbildning i sin roll som skyddsassistent i tid.
- Ser till att plutonen med CBRN-befäl får tillräckligt med tid för meningsfull fritid och återhämtning.
- Ser över problematiken med resorna för de värnpliktiga, samt säkerställer att de får minst 36 timmar i hemmet.
- Fortsätter det goda initiativet att införa NVM, och säkerställer att NVK får det utrymme för könsspecifika frågor som det behöver.

Arbetsmiljö & säkerhet

Föregående år rapporterade Pliktrådet att ett större antal värnpliktiga skadades under närkampsutbildningen på grund av bristande utbildningsmetod. Detta år har det inte upprepats, de värnpliktiga tryckte på att denna utbildning utfördes kontrollerat och metodiskt, det var en trygg miljö och befälen lade stort fokus på att lära ut korrekt teknik för övningarna för att inte riskera eventuella skador.

När Pliktrådet var på plats den 5 oktober hade inte skyddsassistenterna fått någon utbildning för sitt uppdrag, LMA meddelade att utbildningen skulle infalla veckan därpå. Förbandet har senare bekräftat till Pliktrådet att utbildningen gjordes på den sagda tiden. Utbildningen hade med fördel gjorts i ett tidigare skede i enlighet med Försvarsmaktens föreskrifter om medinflytande för totalförsvarspliktiga, där det står att utbildningen ska infalla så nära som möjligt efter att valet på skyddsassistenter har gjorts. Här syftar Pliktrådet särskilt till CBRN-plutonen som ryckte in i juni och fortfarande inte hade fått utbildning när Pliktrådet var på besök.

Under soldatprovet som genomfördes i slutet av september skedde ett vådaskott med lösammuniton under patron ur. Detta orsakade bullertrauman för ett tjugotal värnpliktiga. Utredningen av detta var fortfarande pågående under Pliktrådets besök och därmed kunde inte ledningen svara på varför detta skedde. Pliktrådet ser positivt på hur de bullertrauman som uppstod hanterades efteråt av befälen och försvarshälsan. Omgående efter incidenten skedde åtgärder för att minimera konsekvenserna av bullertraumat för de värnpliktiga, däribland att de berörda fick gå till förläggning i ett dygn för bullervila. Det skedde uppföljningsmöten med de berörda till dess det avtog. Pliktrådet tog kontakt med de förtroendevalda ett par veckor efter sitt besök, och då hade ingen värnpliktigt kvarstående problem.

Försvarshälsan

Försvarshälsan ligger i samma byggnad som de värnpliktiga bor i, vilket gör den lättillgängligt för dem. Försvarshälsans lokaler var fräscha, men som de själva tryckte på, var de små. Detta var i dagsläget inget problem, men riskerar att bli för litet eftersom antalet värnpliktiga kommer att fördubblas under kommande år. Försvarshälsan har dropp in-tider och de värnpliktiga tyckte det var lätt för dem att komma i kontakt med försvarshälsan.

Fysisk belastning

Belastningstrappan uppgav de värnpliktiga var väldigt bra, och upplevde att det var en tydlig och bra belastningsstegring. Något som har fungerat tidigare år också. Försvarshälsan hade inget att anmärka för denna årskull.

Psykisk hälsa

CBRN-gruppbefälen kände sig stressade över utbildningen och upplevde en bristande meningsfull fritid på grund av det höga tempot på utbildningen. CBRN-befälen har hög kravprofil gällande inskrivningsprovet hos Plikt och prövningsverket, och är högpresterande personer. Eftersom det är

ambitiösa värnpliktiga resulterar detta i en stress, då de vill nå högsta möjliga nivå på sina prestationer under sin värnplikt.

Efter återkoppling till SkyddC ett par veckor senare, meddelade förbandet att de nu har skjutit fram högskolekursen CBRN-krisberedskap till våren för att ge ökad möjlighet till återhämtning för CBRN-befälen.

CBRN-befälen uttryckte att när befälen säger "Ni ska vara bättre, vi kollar alltid på er", ökar pressen och prestationsångesten hos den enskilde individen. De värnpliktiga menade på att de förstod varför de sa så, men att det ökade den prestationsångest de redan har.

Ett stort antal av de värnpliktigas resor är problematiska och resebokningarna fungerar inte som de ska, detta resulterar i att ett flertal får väldigt lite tid i hemmet, några får inte ens de lagstadgade 36 timmarna i hemmet. På grund av den bristande återhämtningen i hemmet, leder detta för några individer till en negativ påverkan på den psykiska hälsan.

Utöver detta menade de värnpliktiga att deras befäl var oerhört bra och att stämningen i plutonerna var mycket bra, vilket gör att de mår generellt sett bra och trivs på förbandet.

Attityder & jargong

Stämningen på förbandet uppfattade Plikträdet som mycket bra. De värnpliktiga trivs tillsammans och uppskattar befälens bemötande gentemot dem. Det råder en mycket behaglig och bra jargong mellan alla parter. Två av plutonerna hade infört att vid varje plutonens timme ge en guldstjärna till det befäl de tyckte hade utmärkt sig extra bra under veckan. Anledningen till detta var beteenden man ansåg kunde förbättras och de befäl som tog till sig feedbacken uppmärksammades. Nu menar de värnpliktiga att befälens bemötande var riktigt bra. Plikträdet tyckte initiativet var kreativt och skulle gärna se att det sprids till andra förband.

Avbruten utbildning

Vid besöket hade fyra individer avbrutit sin utbildning. Två på grund av skador som har skett innan inryck och två efter att ha begärt vapenfri tjänst. Två av 77 värnpliktiga som avbryter på grund av vapenvägran är ovanligt hög. Förbandet är själva konfunderade över vad detta beror på, då detta inte har skett tidigare.

Boendemiljö & vistelseutrymmen

Logementen var mycket fräscha och våtutrymmena var nyrenoverade. Varken de värnpliktiga eller Plikträdet hade anmärkningar på boendemiljö eller vistelseutrymmen.

Det fanns ett välutrustat gym att tillgå i samma byggnad som de värnpliktiga bor i, samt tillgång till en tvättmaskin. Dock var en av tvättmaskinerna sönder och hade varit felanmäld under en längre tid. Vid tidpunkten för besöket hade Fortifikationsverket ännu inte åtgärdat detta.

Maten på förbandet fungerar bra och matsalen uppskattas väldigt mycket av både de värnpliktiga och de anställda. Stor variation på maten och kvalitén är mycket bra.

Om ett par år kommer det att byggas en CBRN-anläggning som möjliggör övning med allt som rör CBRN.

Materiel & personlig utrustning

SkyddC ligger i spetsen när de kommer till materieltilldelning för värnpliktiga. Förrådet är väldigt engagerade och försöker konstant ligga i framkant för att tillse att de värnpliktiga får den materiel de ska få. De värnpliktiga fick först ut skalplagg, men sedan fick bytt till regnställ. Samtliga värnpliktiga har nu regnställ i rätt storlek samt skyddsglasögon 07. Förrådet har köpt in nya termosar. Förrådet har möjlighet att akut hämta tvätt om något skulle saknas till tvättbyte. Förrådet lämnar inte längre ut stridshandskarna utan lämnar ut två par 5-fingerhandskar och vantar. Detta efter en dialog med de värnpliktiga. De värnpliktiga kvinnorna får ut fyra trosor eller fyra kalsonger beroende på preferens. Alla värnpliktiga upplevde dock att antalet underkläder var för få för en veckas tjänstgöring.

Storlek 39 är en bristvara på M90 kängan och dessa ersätts med djungelkängan. Ett fåtal har fått ut 08 kängan istället.

Förbandet är inte klassat som ett vinterförband och har därmed inte ett "vinterutrustningskort", vilket hade kunnat vara önskvärt med tanke på den geografiska placeringen. Förrådet flaggade för den påtagliga platsbrist som råder och beskriver att det börjar bli svårt att tillhandahålla all materiel på plats. Det framkom att ett nytt förråd kommer att byggas om några år.

Vid inryck hade de kvinnliga värnpliktiga blivit tilldelade ett start-kit, där de hade fått en "kisstratt" som de skulle kunna använda i fält.

Förrådet upplever att tvättbytet fungerar bra och de värnpliktiga har möjlighet att göra tvättbyte tre gånger i veckan innan tjänsten börjar. De värnpliktiga har på eget initiativ gjort ett tvättschema för att minimera köerna på förrådet.

Medinflytande

Pliktrådet uppfattade att utbildningen i medinflytande för samtliga värnpliktiga hade kunnat vara mer ingående, då de värnpliktiga inte fullt uppfattat betydelsen av det. Däremot kände förtroendepersonerna sig trygga i sin roll och tyckte att deras utbildning hade varit bra med casearbeten för att få en ökad förståelse för uppdraget.

Ledningen visade ett tydligt engagemang för medinflytande och förståelsen för vikten av ett fungerande sådant.

Då det är för första gången värnpliktiga män är i minoritet, har ledningen och LMA valt att införa nätverk värnpliktiga män som ett mötesforum för män. Ledningen menar på att upplägget på NVM ska avgöras av männen i plutonerna. Pliktrådet anser att initiativet är bra, men att de värnpliktiga männen behöver stöd och förslag för upplägg till dessa möten, då de själva yttrade att de inte visste vad de skulle prata om på dem, vilket Pliktrådet framförde till ledningen under sitt besök.

Efter återkoppling till de förtroendevalda ett par veckor efter vårt besök, visade det sig att det var åtgärdat och att NVM-tåten nu leds av kvartermästaren och LMA.

NVK-täten och NVM-täten diskuterar numera samma case och frågor i separata forum för att sedan träffas gemensamt och diskutera varandras svar. Pliktråden tycker upplägget är en bra idé, men att det är viktigt att NVK/NVM mötena fortfarande ger utrymme för könsspecifika-frågor, exempelvis mens i fält och inte endast värdegrundsfrågor.

Plutonens timme fungerar väldigt bra och de värnpliktiga upplever och understryker att det verkligen känns som deras forum där de kan lyfta sina tankar.

Information & mönstring

De värnpliktiga soldaterna rycker in som CBRN-soldat, för att efter grundläggande soldatutbildning få möjlighet välja befattning som antingen saneringssoldat eller spaningssoldat. Detta är något som de värnpliktiga upplevde fungerade bra, då de fick tid att förstå uppgiften och befälen får möjlighet att se vad som är lämpligast för individen. Detta har Pliktrådet sett på fler förband och uppmuntrar fler förband att göra.

Majoriteten värnpliktiga upplever att det vid inryck råder en stor brist på kunskap om vad en värnpliktig CBRN-soldat gör. Detta var ett arbete förbandet redan var igång med, genom att förse Plikt- och provningsverket med förbandsspecifika befattningsbeskrivningar, för att möjliggöra att de värnpliktiga får korrekt och tillräcklig information redan vid inskrivningen.

CBRN-gruppbefälen genomför en stor del av utbildningen på en annan ort, men vid inskrivningen fick man inte reda på detta.

Meningsfull fritid

CBRN-befälen läser en högskolekurs parallellt med tjänsten och får väldigt lite tid för fritid. När CBRN-befälsplutonen får ledigt för kvällen blir de beordrade att vårda materiel och studera efter eget behov. Problematiken ligger i att de värnpliktiga är ambitiösa och såldes inte kan avgöra när de är "färdiga" med den beordrade tjänsten för kvällen. Här förslog Pliktrådet till förbandsledningen att befälen emellanåt beordrar meningsfull fritid där de värnpliktiga uppmuntras att exempelvis besöka Umeå. Alternativt lägger in en extra timme i tjänst för studietid, för att sedan efter den timmen inte förväntas studera mer för kvällen.

De värnpliktiga har möjlighet att låna nerlagda I 20 idrottshall och har tillgång till utbildningscentrets lokaler efter tjänst för att möjliggöra exempelvis privata telefonsamtal.

Resor

Majoriteten av de värnpliktiga reser långt, alternativt bor där det råder en bristfällig kollektivtrafik, vilket resulterar i en problematisk resväg/restid för den värnpliktige. De som bor i Stockholm får flyg från Umeå till antingen Bromma eller Arlanda, vilket ska fungera relativt bra. Däremot resterande del som inte bor i Stockholm har en stor variation på sina resor. Värnpliktiga som ska till samma stad kan få två helt olika typer av resor, ex. den ena får taxi och flyg, och den andra får åka tåg som tar orimligt lång tid. Värnpliktiga vittnar om att det alltför ofta är några värnpliktiga som inte har fått sina resor samma dag som den tänkta avresedagen. Dessutom är det nästan en handfull av de värnpliktiga på förbandet som återkommande inte får sina 36 timmar i hemmet. Pliktrådet uppmanar att förbandet ser över vilka åtgärder de kan göra för att säkerställa att de värnpliktiga får det.

Reseproblematiken har skapat en irritation mellan de värnpliktiga och utbildningsadjutanten. Adjutanten påpekar att det är Försvarsmakten RES som hanterar resebokningar, därmed saknas möjligheten att ta hänsyn till de värnpliktigas specifika önskemål. De värnpliktiga upplever att det är svårt att få kontakt med utbildningsadjutanten som endast är på plats några minuter på morgonen, vilket resulterar i en lång kö genom hela korridoren, där de värnpliktiga ska städa under morgonrutinen. De menar på att de ej går att nå adjutanten varken via mail eller telefon. Ibland är namnen på de som ska flyga felstavade, vilket leder till svårigheter när de värnpliktiga ska checka in. Pliktrådet lyfte det till ledningen och detta var inget som var nytt för dem, men att de skulle se över vad de kunde göra.

Efter att ha återkopplat till de värnpliktiga, har förbandet skrivit upp ett schema när adjutanten är på plats, och i de fall där de är ett flertal som har samma problem med sina resor, ska den drabbade gruppen skicka en representant till adjutanten för att minimera köerna i korridoren på morgonen.

Soldathem

SkyddC har inget eget aktivt soldathem med en dagligt närvarande soldathemsförståndare, men Arvidsjaurs soldathem har försett SkyddC med ett brett utbud av spel och saker att göra tillsammans. SkyddC har två större "dagrum" samt ett rum med pentry som ligger i samma korridor som de värnpliktiga bor i. De värnpliktiga tycker mycket om Arvidsjaurs soldathemsförståndare och är väldigt nöjda. Tyvärr har inte förbandet en specifik lokal för soldathemsverksamheten. Ledningen informerade Pliktrådet under besöket att det finns planer på ett soldathem som ska ligga utanför grindarna.

Detta år har SkyddC fått igenom en egen stiftelse för sitt soldathem. Tidigare har soldathemmet varit beroende av Arvidsjaurs soldathems ekonomi. Dock bedriver fortfarande Arvidsjaurs soldathemsförståndare den aktiva verksamheten likt tidigare i Umeå och jobbar deltid i Umeå. Detta då Umeå inte har en egen soldathemsförståndare. Regementsförvaltaren är den som jobbar med soldathemmet på förbandet, vilket Pliktrådet anser är positivt för att få soldathemmet som en självklar del i de värnpliktigas vardag.

Övrigt

Nytt för detta år är att CBRN-befälens utbildning är komprimerad från 15 månader till 12 månader för att inte ha en inverkan på de värnpliktigas ev. senare civila studier. Tidigare har högskole-kursen "CBRN-krisberedskap" som CBRN-befälen läst genomförts under sommaren efter att soldaterna har muckat, nu görs den istället under våren.

Ledningen och befälen tryckte på tidspressen på utbildningen var ett problem, framförallt nu efter HSM 50 års firande, där de värnpliktiga agerade som skyddsvakter under firandet i Stockholm. Samt har de värnpliktiga även agerat beredskapsstyrka. Vilket har resulterat i att utbildningen förskjutits 3 veckor och därmed har behovet för att lägga in fler kvällstjänster ökat för att kunna uppfylla målen för CBRN-befälen.

Plutoncheferna förklarade att det finns begränsningar i kompetensen i befälslagen på grund av att de har unga befäl. Detta är något Pliktrådet har observerat och fått till sig på samtliga förband, och är en utmaning för hela Försvarsmakten.

Hemvärnet bedriver årligen utbildning på förbandet under ett par veckors tid, vilket skapar trängsel i lokaler som då behöver delas mellan hemvärnet och de värnpliktiga. Ledningen uttryckte att det vore bättre om Hemvärnet håller sina utbildningar på våren då CBRN-gruppbefälen har praktik på andra utbildningsorter.

Avslutning

Sammanfattningsvis fungerar förbandet bra och de värnpliktiga trivs väl. Plikträdet vill tacka för ett mycket gott mottagande av både befäl, ledning och värnpliktiga, samt den goda planeringen av besöket från LMAN. Plikträdet ser mycket fram emot att komma på besök igen.

Annie Hugosson
Ledamot

070-848 65 91
annie.hugosson@pliktradet.se